

“ልዕልና-ሕጊ ዶስ ልዕና መሪሕነት ሰልፊ/ውድብ”፡ ታሪክ ተዳጋጋሚ ምፍንጫላትን ዳግመ ምትእክኻባትን ውድባት/ሰልፍታት ኤርትራ

ዶ. ገበየሁ ገበየሁ

“ልዕልና-ሕጊ ዶስ ልዕና መሪሕነት ሰልፊ/ውድብ” ዝብል ኣምር ሰፊሕ፣ ዓሚቕን ኣገዳስን ዋላ’ኳ ይኹን’ምበር፡ ናይዛ ሓጻር ጽሕፍተይ ዓላማ ብዛዕብኡ ትንታኒ ንምቕራብ ከምዘይኮነ ኣቐዲመ ንኣንብብቲ ከሕብር ይደሊ። ኣብ ሞንጎ “ልዕልና-ሕጊን” “ልዕልና መሪሕነት ሰልፊ/ውድብን” ዓሚቕ ፍልልያት ከምዘሎን፡ ነዚ ፍልልያት ብዝግባእ ካብ ዘይምርዳን፡ ወይ’ውን ብፍላጥን ብዓሎቕን መሪሕነት ሰልፊ/ውድብ ብዝገባሉ ውስታታትን፡ ህዝቢ ናይ ተደጋጋሚ ምፍንጫላትን ዳግመ ምትእክኻባትን ግዳይ ኮይኑ ከምዘጸንሐ ከነጽር ስለዝደለኹ ጥራሕ ኢየ እዛ ሓጻር ጽሕፍቲ ዘቐርብ ዘለኹ። ነዚ መበገሲ ዝኾነኒ፡ ሓፍትና ሓረጉ ቀለታ፡ ካብ ራድዮ ኤሪና፡ ምስ ሓው ተስፋሚካኤል ዮውሃንስ፡ ኣቦ መምበር ሰልፊ ዲሞክራሲ ህዝቢ ኤርትራ (ሰዲህኤ)፡ ብ 28 መጋቢት 2019 ኣብ ዝገበረቶ ቃለ መጠይቕ፡ “ኣብ ሰዲህኤ ዘጋጠመ ናይ ምፍንጫል ተረክቦ፡ ብሰንኪ ሓደ ሰብ (ሓው መስፍን ሓጎስ) ኢዩ ከባሃል ይሰምዕ ኢዩ” ዝበለቶ ዘረባ ኢዩ። መጀመሪያ፡ እዚ ኣባሃህላ እዚ “ሓሶትን ዝተዛበዐን” ምዃኑ ንህዝቢ ከሕብር ይደሊ። ብተወሳኺ፡ ከምቲ ሓብትና ሓረጉ ደጋጊማ ኣብቲ ቃለ መጠይቕ ትብሎ ዝነበረት፡ ካብቲ ዘጋጠመ ተረክቦ ህዝቢ ከማሃር መታን፡ ነቲ ዝነበረ ሓቕታት ከምዘለዎ ናብ ህዝቢ ምዝርግጡ ኣገዳሲ ኮይኑ ስለዝተሰማዓኒ ኢዩ። [ነቲ ዝነበረ ዕለት ብዕለት ፍጻሜታትን ንዝርዝር ሓበሬታታትን፡ ኣብዚ ብምጥባቕ ክትውከሱ ትክእሉ ኢኹም።](#)

ከላህና ከምንፈልጦ፡ ሕማቕ ኣጋጣሚ ኮይኑ፡ ሓደ ገጽታ ታሪኽና፡ ታሪኽ ቀጻሊ ምፍንጫልን ሕድሕዳዊ ፖሊቲካውን ኣካላውን ቕንጻላታት ኮይኑ ምጽንሑ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ነዚ ሕጂ ዘለናዮ ኣታሃላልዎ ከም ቀዳማይ ምክንያት ዝጥቀስ ረጅሑ’ውን ኢዩ። ታሪኽና ከምዘነጽጮን፡ ብግብር ከንዕዘቦ ከምዘጸናሕናን፡ ናይ ምፍንጫልን ምፍንጫላትን ኣጀንዳታት መሪሕነትን ኣተግባርትን፡ ናይ ፖሊቲካ መሪሕነት ምበር ህዝቢ ይኹን መሰረታት ኮይኖም ኣይፈልጡን ኢዮም። ህዝቢ ኤርትራ ብሓፈሻ፡ እቲ መሰረታዊ ባእታ (መሰረታት) ካኣ ብፍላይ፡ ግዳያትን ተጠቃዕትን ናይ ቀጻሊ ምፍንጫላት ኮይኖም ጸኒሖምን ኣለዉን። ንመሰረታት ሰዲህኤ ካብ 2010 ብሓፈሻ፡ ኣብ 2014-2017 ካኣ ብፍላይ፡ ዘጋጠም ሓደጋ ከብዚ ዝተፈልየ ኣይነበረን። ከላትና ከምንዝክር፡ ሰዲህኤ ውጺኢት ናይ ሓድነት ጉዕዞ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ነቲ ኣብ ፖሊቲካዊ ቃልሲ ኤርትራ ዝጸንሐ ቀጻሊ ምፍንጫላት ብምፍባስ፡ ካብ ሽዑ ንነጀውን ንመጻእን ሓድነት ህዝቢ ኤርትራ ንምርግጽ ዓሊሙ ዝተሃንጸ ሰልፊ’ውን ኢዩ ነይሩ። ከምቲ ሓፍትና ሓረጉ ቀለታ ኣብቲ ቃለ መጠይቕ ብትክክል ዝበለቶ፡ ህዝቢ ኤርትራ’ውን ብኡ መጠን ተስፋን ትጽቢትን ኣብ ሰዲህኤ ኣንቢሩ ነይሩ ኢዩ። ይኹን’ምበር፡ ብሰንኪ ልቦና ዝጎደሎ ኣካይዳ ናይ ሽዑ መሪሕነት ሰልፊ ነበር፡ ውሽጣዊ ሓድነት ሰዲህኤ ከቢድ ሓደጋ ገጢምዎስ ሰዲህኤ ናይ ምግማዕ ግዳይ ኮይኑ ኢዩ። እዚ ዝኾነሉ ቀንዲ ምክንያት ካኣ፡ ናይ ሽዑ መሪሕነት ሰልፊ ነበር፡ ቅዋም ሰልፊ ብተደጋጋሚ ብምጥሓስ፡ ልዕልና-ሕጊ ብምግሃስን ንሓድነት ሰልፊ ዝፈታተኑ ውሳኔታት ይውስንን የተግብርን ስለዝነበረ ኢዩ።

ስለዝኾነ፡ እቲ ዝነበረ ቀንድን ክሳዳውን ጉዳይ፡ ናይ ሽዑ **መሪሕነት ሰልፊ ነበር “ቅዋም ሰልፊ ጢሒሱ፣ ልዕልና-ሕጊ ጊሂሱ፣ ዘይሕጋውን ዘይቅዋማውን ውሳኔታት ወሲኑን ኣተግብሩን፣ ወዘተ”** ዝብል ኮይኑ፡ ብመሰረታትን ብታሕተዎት ኣካልት ሰልፍን ንናይ ሽዑ መሪሕነት ሰልፊ ነበር ገይጋታቱ ንክእርምን ኣብ ሰልፊ ንቡር ናይ እሂን-ሚሂን ኩነታት ንክፈጥርን ዝተገብሩ ቃልሲታት ኢዩ ነይሩ። ይኹን’ምበር፡ ነቶም ኣብ ሰልፊ ግዛእተ-ሕጊ ክነግስ ብመሰረታትን ታሕተዎት ኣካላት ሰልፍን ዝተገብሩ ሰፋሕቲ ናይ ምእራም ጸዊታት፣ ምሕጽንታት፣ ለቦዎታት፣ መዘከራትን ተቓውሞታትን፡ ናይ ሽዑ መሪሕነት ሰልፊ ነበር ጸማማ እዝኒ ሂቡ ሓሊፍዎም። እቲ ዝገርም፡ ኣብ ክንዲ ኣራሚ ስጉምትታት ዝወሰዱ፡ “መሪሕነት እኮ ኣብ ጉባኤ ኢዩ ተመሪጹ፣ ዋላ ቅዋም ይጥሓስ፡ መሪሕነት ዝወሰኖ ውሳኔ ሕጊ ኢዩ፣ መሪሕነት እኮ ብብዝሒ ደምጺ ኢዩ ወሲንዎ፣ መሪሕነት ዝብልኩም ግብሩ፣ ወዘተ” ዝብሉ ሞንጎታት ከቐርቡ ምፍታኖም ኢዩ ነይሩ። ሕጽር ብዝበለ፡ መሪሕነት ኣብ ጉባኤ ዝተመርጸ ስለዝኾነ፡ “ልዕልና መሪሕነት እምበር ልዕልና-ሕጊ የልቦን፣ መሪሕነት ማለት ሰልፊ ማለት ኢዩ፣ መሪሕነት ማለት ሕጊ ኢዩ፣ ወዘተ” ኢዩም ክብልና ዝደልዩ ዝነበሩ። እዚ ካኣ ናይ ጥዕና ኣባሃህላ ኣይነበረን።

እቲ ሓቂን ከኸውን ዝግበኦ ዝነበረን ግን፡ ሰዲህኤ ንመሰረታቱ (ከም ቀንዲ መሰረት)፡ ንመሪሕነትን (በብደረጃኡ)፡ ንክልቲኦም ከም ገመድ ዝጠምርን ናይ ሓባር ባይታን ዝኾነ ካእ እቲ “ብቅዋም” ዝፍለጥ ናይ ሰልፊ “ሕገ-ህገጽ” (constitution) ዝጠቓለል ምዃኑ ኢዩ። ስለዝኾነ ካእ፡ መሪሕነት ሰልፊ፡ ሓደ ኣካል ሰልፊ ዳካምበር ሰልፊ ከኸውን ኣይክእልን ኢዩ። ንቅዋም ሰልፊ ብምኽባርን ንልዕልና-ሕጊ ተገዛኢ ብምዃንን ጥራሕ ኢዩ ክመርሕ መሰረታት ፍቓድ ዝህበ። ኹሉም፡ ቅዋም ሰልፊ ጢሒሱ ዝውስኖም ውሳኔታት ይኹኑ ዝወስዶም ተግባራት ንጹጋትን ዘይቅዋማውን ኢዮም ከኹኑ ዝግበኦም ዝነበረ። እቲ ክእርም ዝፈተነ ናይ መሰረታትን ናይ ታሕተዋይ ኣካላት ሰልፊ ሓይሊ’ውን ንሱ ኢዩ ዝብል ዝነበረ። ስለዚ፡ እቲ “መሪሕነት ኣብ ጉባኤ ስለዝተመርጸ፡ ንልዕልና-ሕጊ ተገዛኢይ ዘይኮነስ፡ ንባዕሉ ልዕሊ ሕጊ ኢዩ” ዝብል ሞነተ ነቲ መላኺን ዓማጽን ባሕርያት ናይ ሽው መሪሕነት ሰዲህኤ ነበር ካብ ምንጽብራቕ ሓሊፉ፡ ከም ሞነተ፡ ቀደም ምስ ምቕሃም “ምብራቃዊ ናይ ዲሞክራሲ ፍልስፍና” ስውር ኢዩ ነይሩ። እቲ ዘሕዝን’ውን፡ ኣባላት ናይ ሽው መሪሕነት ሰዲህኤ ነበር ኣብ ከምዚ ዓይነት ስውር ፍልስፍና የጋምጥ። ስልቲ ናይ ባዓል ስታሊን፤ ማኣን ከምኡ’ውን ብመጠኑ ወደባት ኤርትራን (ኣብ ጊዜ ዕጥቃዊ ቃልሲ)፡ ብምኽታል፡ “ብውሽጣዊት ሰልፊ” ንሰዲህኤ ክመርሕ ምፍታዕም ኢዩ ነይሩ። ብውሽጥ-ውሽጢ፡ ንትደልዮም ናይ ምረጽዎም፡ ንዘይትደልዮም ካእ ናይ ኣይትምረጽዎም ጎሽጓሻት ይካየድ፡ መሪሕነት ይቕረጽ፡ ጉባኤ ካእ ተገይሩ ይባሃል። ኣብ ከምዚ ዓይነት ኩነታት ካእ፡ “ፍትሒ፣ ዲሞክራሲያ፣ ልዕልና-ሕጊ፣ ምኽባር ቅዋምን ሓድነት ሰልፍን” ብውድዕነት ምጽባይ ዝኸኣል ኣይነበረን፡ ኣብ መጨረሻ’ውን ከምኡ ምዃኑ ኢዩ ተረጋጊጹ።

ሕጽር ብዝበለ ኣባሃህላ፡ እቲ ዝነበረ ቀንዲ ጉዳይ፡ “ልዕልና-ሕጊ ብመሪሕነት ሰልፊ ተጣሒሱ” ዝብል ኮይኑ፡ “ልዕልና-ሕጊ ዶስ ሕጊ ዝጣሓስ ውሳኔታት (ድሌታት) መሪሕነት ሰልፊ” ይቐድም ዝብል ሙጉት ኢዩ ኣብ ሰዲህኤ ተላዒሉ ዝነበረ። እዚ ካእ ነጸብራቕን መግለጽን ናይቶም ኣብ ውሽጢ ሰልፊ ዝነበሩ መሰረታውያን ፍልልያት ኢዩ ነይሩ ክባሃል ይካእል። እዚ ማለት፡ እቲ ጉዳይ ቅድሚ 2ይ ጉባኤ ሰልፊ ዝጀመረ ኮይኑ፡ ኣብ መሰረታዊ ኣተሓሰባታት ፍልልይ ሰረት ዝገበረ ኢዩ ነይሩ። ኣብነት ንምጥቃስ ዝኣክል፡ ሕቶ ውሽጣዊ ዲሞክራሲን ምሕደርኡን፤ ሕቶ ምክፋፋፍን ምትሕልላውን ስልጣን (Checks and Balances)፤ ሕቶ ናይ ወጻኢ ሓይሊ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳያት ምትእታታውን (ተራ ኢትዮጵያ ኣብ ቃልሲ ንዲሞክራሲያዊ ለውጢ ኣብ ኤርትራ)፤ ሕቶ ናይ ታሪክ ሕቕታትን ኣተኣላልዮኦምን፤ ሕቶ ዘምባዕ ዝርገሐን ምሕደራን ሓበሬታ፤ ሕቶ መሰልን ጉብኣትን ኣካላት ሰልፊ፤ ብቐንዱ ካእ ሕቶ ምኽባር ልዕልና-ሕጊን ቅዋም ሰልፊን ካብቶም ዓባይቲ ፍልልያት ውሑዳት ጥራሕ ኢዮም ነይሮም። ነዚ ንምፍታሽን ናይ መእለዩ ሓሳባት ንምንዳይን ተባሂላ ቅድሚ 2ይ ጉባኤ ሰልፊ ዝቐመጠን ጉባኤ’ውን ንክትቐጽል ስልጣን ዝሃባ ኮሚቴ ነይራ ጥራሕ ዘይኮነስ ስራሕ ጀሚራ’ውን ነይራ። ናይ መሕተት ቅጥዕታት ኣዳልያ ሓበሬታት ኣብ ምእካብ ኣብ ዝነበረትሉ እዋን፡ ኣነ ንባዕላይ ነቶም ኣብቲ ቅጥዕታት ዝነበሩ ሕቶታት መልሲ ሂበ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ 7 ዶክመንታት ነታ ኮሚቴ ኣርኪብ’ውን ነይረ ኢዩ። እዞ ኮሚቴ እዚኣ ኣበይ ኣተወት? ስራሕ ስለምንታይ ኣይሰርሐትን? እንታይ ኮነት? ወ.ዘ.ተ. ንዝብሉ ሕቶታት መልሲ ኣንይነበረን ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ብመደብ ክትሰርሕ ኣይተደልየን ኢዩ ዝነበረ። እታ ኮሚቴ ብመሰረቱ ኣይተደልየን እኮ ኢያ ነይራ እንዳበለ ናይ ሽው መሪሕነት ሰልፊ ንዝፈጸም ገይጋታት ክሸፍን ኣብ ወፈራ ኣትዩ ንመሰረታት ሰልፊ ክታልል ኢዩ ዝፍትን ዝነበረ።

ብተወሳኪ፡ ጉዳይ ሓው መስፍን ሳዕቤን እምበር ዋና መንቀሊ ምኽንያት ኣይነበረን ኮይኑ’ውን ኣይፈልጥን። ስለምንታይ መሪሕነት ሰልፊ ንኣደ ኣባል፡ ቅዋም ሰልፊ ብምጥሓስ ኣወንዚፉ (ብግብር ስጊጉ) ዝብል ሕቶ መልሱ ሚስጢር’ውን ኣይነበረን። እወ፡ ሓው መስፍን ሓጎስ ግዳይ ናይ ዘሕጋዊ ውሳኔ ናይ ሽው መሪሕነት ሰልፊ ኮይኑ ነይሩ። ንኣደ ኣባል ስለዝጸላእካዮን ማዕረ ትጽቢትካ ኣይኮነን እልካ ስለዝሓሰብካን፡ ቅዋም ሰልፊ ብምጥሓስን ካብ ሕጊ ወጻኢ ብዝኾነ ኣገባብን ካብ ሰልፊ ኣባልነቱ ከተወንዝፎ ፍትሒ ኣይኮነን ዝነበረ። ብመሪሕነት ናይ ሓደ ፍትሒ ንምርግጋጽ ኢዩ ዝነጥፍ ዘለኹ ዝብል ሰልፊ፡ ኣብ ርእሲ ሓደ ኣባል በደል ክፍጸም ከሎ ያዕ ምባል ኣገዳሲ እኻ እንተነበረ፡ እቲ መሰረታዊ ጉዳይ ንሱ ኣይነበረን።

እቲ መሰረታውን ክስገር ዘይካኣልን ዝነበረ ጉዳይ፡ መሪሕነት ሰልፊ ንቅዋም ሰልፊ ጢሒሱ ውሳኔታት ወሲዱን ኣተግቢሩን ከተግብር ይፍትን ኣሎን ዝብል ኢዩ ዝኾነ። ዝዚ “**ኣይፋልግ**” ኣልካ ምምጋት ካእ ካብ ሓደ ዲሞክራሲያዊ ባእታ ወይ ተቓላላይ ትጽቢ መሰረታዊ ባህርን ተግባራትን ኢዩ። ሕጂ ኣብቲ ሓው ተሰፋሚ ካል ዝምእል ዘሎ ሰዲህኤ ዘለው ኣባላት ሰዲህኤ ካእ ከምኡ ጥራሕ ኢዮም ገይሮም። ዝዚ ክጽወር ዘይካኣል ናይ ሽው መሪሕነት ሰልፊ ነበር፡ ኣብ መጨረሻ ናይ ሓድነት ውዕል ብምጥላም ውሑዳት ናይ ሰልፊ ህዝቢ ኤርትራ (EPP) ኣባላት ዝነበሩ ጥራሕ ሕጂ ናይ ምፍንጫል ኣዋጅ ኣዋጅ ምፍርግጥ ከምዝመረጸ ኩሉኹም ትዝክርዎ ሓቂ ኢዩ። ዝለዝኾነ፡ እቲ ኣብ ሰዲህኤ ተፈጢሩ ዝነበረ ጸገማት ብሰንኪ ሕንጋይ ናይ ሽው መሪሕነት ሰዲህኤ ነበር ኣብ ውሽጢ ሰልፊ ክፍታሕ ኣይካኣልን ጥራሕ ዘይኮነስ፡ እቲ ናይ ምፍንጫል ተረክቦ’ውን ብምርጫ ባህግን ናይቲ ሽው ዝነበረ መሪሕነት ሰልፊ ኢዩ’ውን ተፈጸመ። እዚ ሓቂ እዚ፡ ህዝቢ ክፈልጦን ክማሃረሉን ካእ ይግባእ እብል።